

Négy Nagy Imre-verset írtam, előtte pedig egy cikket az *Egyetemi Ifjúság* 1956. október 28-i számába. A cikk mintegy felszólította Nagy Imrét, hogy nyilatkozzék meg egyértelműen a forradalom mellett. Hármass meggyőződés diktálta. Elsőnek az, hogy Nagy Imre népszerűsége rohamosan és jogosan csökken az emberek között; másodiknak az, hogy igen jó volna, ha ő állna a forradalom élére, és erre meg is van a lehetőség; mivel, ez volt a harmadik meggyőződés, az első napokban félrevezették. Erre az utóbbira volt példám. Az írószövetségben Erdei Sándor mondta nekem, hogy amikor előző nap felhívta Nagy Imrét telefonon, az tőle tudta meg, hogy ő lett a miniszterelnök, holott a rádió már bemondta, s a telefonhívásra is ezért került sor. A cikk az emberekhez többes szám első személyben szólt, és azt mondta, adjuk meg Nagy Imrének a lehetőséget, hogy megnyilatkozzék, s ha nem teszi, csináljuk tovább nélküle.

A véletlen folytán – az *Igazságnak* akartunk egy társammal interjút készíteni Nagy Imrével – jelen voltam 30-án a Parlamentben egy találkozón Nagy Imre és a vidék küldöttei között. Várnunk kellett, s beengedtek a terembe. A találkozás elején Nagy Imre határozottan a Varsói Szerződésből kilépés ellen volt, mondván, nincs ilyesmire felhatalmazása, kétharmados parlamenti többség kell hozzá. Amikor a küldöttek közül többen kiabálni kezdtek, hogy mit kétharmados többség, ez forradalom, Nagy Imre szinte magából kikelve mondta: akkor ő lemond, ő törvénytelen nem tesz. Volt, aki mondta, mondjon le. Elég nagy volt a feszültség. Valaki közbekiáltott, hogy semlegességet akarunk. Nagy Imre erre meglágyult. „Tényleg azt akarják?” – kérdezte, és amikor a hatalmas téglalapú asztal körül ülő társaság megerősítette: „Azt. Igen, azt” – akkor megnyugodott, elmosolyodott és visszaült.

Úgy hiszem ma is, hogy az a találkozás fontos volt, egyik oka lehetett, hogy Nagy Imre másnap kimondta a Varsói Szerződésből kilépést és a semlegességet. Nagy Imre, gondolom, ezen a találkozón (is?) tapasztalhatta meg, hogy a forradalom az ő akkori ítékezése szerint valóban nem a kapitalizmus egyszerű visszaállítására és nem a másik táborba átállásra irányul. Egyik okom arra, hogy a forradalom harmadik utasságát minduntalan hangsúlyozzam, éppen ez. A harmadik utasságra akkor Jugoszlávia mellett és előtt Nehru Indíája volt a gyakorlati példa; mai megítélése külön töprenkedést igényelne, most itt csak akkorról szólok.

Mіндеzt pedig azért írom ide, hogy jelezzem, nem kritikátlanul éreztem és gondolkodtam Nagy Imréről, semmiképpen sem úgy, mintha ő vezetne volna a forradalmat. Olyan embernek tartottam, akit rossz nyelvek szerint a forradalom magával sodort, a magam nyelve szerint a forradalom magára ébresztett és valódi miniszterelnökké emelt. Ehhez a vásárhoz is ketten kellettek, és Nagy Imre végül is ott volt, teljesen. Ezért is bukott el számomra a forradalom másodszer és egyetlen napon, nem hetekre és hónapokra nyúló lassúsággal, az 1958-as kivégzéssel. Híre így rázott meg, ebből a megrázkódtatásból íródott és jelent meg akkor a *Gyásmise a Hattyú utcai kocsmában*. [...]

Nemesvita, 1996. június 28.

Gyásmise a Hattyú utcai kocsmában

mert úgy érezték a magányban elapadt akkor a városi
esteli zaj csak egy távoli villamos csengője harangozott furcsán
az éjszaka szelíden súlyosan gördült végig az utcán
gumikerekű ezüstös gyászkocsi

jönnek az elhunyt rokonai
 muszájból szemet hunyt rokonai
 tegnap még nevető rokonai
 holnap már nevető rokonai
 sohasem feledő rokonai
 és utálkoznak a történelemtől

hadd gyónjunk a rumok urának
 a cifra borok kegyes asszonyának
 gyónjunk a titoktartó pálinkának –
 fullaszt az utálat
 jöttünk hogy gyászoljuk a reményt
 a szegényt a jót nagy imrét
 gyertyaláng mosolyával
 a hitük lobbant el ismét
 gyere komám térdeljen a kedvünk
 alázatos gyalázatos kedvünk
 rövidzárlatozó büszkeségünk –
 nincs mivel kérkednünk
 jöttünk hogy apáink módján
 sirassuk újra magunkat
 nekünk a győzelmek helyett
 védtelen hősök ha jutnak
 palackok orgonasípjain ömlik a gyászdal
 rezegnek zengenek a falak a koponyák
 füstölő fényben tankok ölelkeznek gépfegyverzokogással
 s az elkínzott csapos az oltárnál veri az orgonát

„Miképp az meg vagyon írva
 a mosógéphez szóló
 harmadik utasításban —
 fehér gyolcsot tarka szeméttel
 ne moss össze a gyászban.”

„És ne hidd, a megváltást nyújtá
 néked az ügynök, az álnok,
 s nem kell magad vádakkal verni —
 vérből feketült szennyet
 a csalfa mosógép se vesz ki.”

„Fiam, ki hittél csodákban,
 a mosógépben ne higgyél,
 sorsodnak nem tisztító sírja —
 a holt gyilkolhatatlan, de ki él, még halandó,
 miképp az meg vagyon írva.”

palackok orgonasípjain
 ömlik a gyászdal
 pajtásom drága pajtásom
 mit kezdjek a zokogással?

két szemem két gépfegyver
 pattognak belőle a könnyek